

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 2

Fylke: Opland

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Snertingdal

Emne:

Bygdelag:

Oppskr. av: Ludvig Johnsen

Gard:

(adresse): Snertingdal

G.nr.

Br.nr.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle. Ja

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

Det har vært brukt, og brukes, forskjellige måter på gårder, småbruk og husmannsbruk ved transport av høi. For å nevne husmannen først så hadde han ikke hest og var henvist til å transportere sitt høi hjemme på bruket på ryggen når det skulde "høies". Gårdbrukeren hadde alltid hest og høiet ble, og blir, kjørt inn. For 50 år siden var det få småbrukere, nu er disse i stort flertall i bygden av jordbrukerklassen og en stor del av dem har hest. Disse kjører alltid inn høiet sitt. Husmennene er nu omtrent forsvunnet i bygden. De få som er igjen bærer høiet sitt inn.

I de siste 50 år er størstedelen av utmarksslåttene utlagt til skog og beite. Oftest vokser det nu frodig stor gran på de stedene man før høstet. Det finnes dog igjen noen setervolder som høstes og noen beleilig liggende utslåtter. Det er på gårdene slik høsting har holdt seg lengst. Husmennene hadde somme steder setervolder like inntil husbondens og begge parter ble gjerne enige om å slutte med høstingen samtidig. I andre tilfeller kunde husmannen ta over all høstingen, men det ebbet ut etter hvert.

2. Fra utslåtter har transporten alltid foregått med hest, iallfall hvor det var dårlig vei. Hvor utslåttene ligger slik til at det blir meget kjøring kunde en fattig stakkar nok lesse høiet på en skikjelke og selv trekke lasset hjem. Dette var for kring 50 år siden. Når det kjørtes var det gjerne på trestengte meisleder med grindeer (inn på låven eller liua på utslåttene). Meget ofte ble det båret inn da folk fandt at det ikke var bryet værdt å ta hest med. På en liten utslått bar de høiet inn fortore enn de kjørtet det. - Til hesjen bar de høiet - graset - i fanget i gamle dage. Siden er brukt å bære det på høigaffel. Under større forhold brukes nu slæperive.

Tørkeplass: En har brukt marken hvor gresset er slått til tørkeplass når det ikke er blitt hesjet. Når vokseplassen er for rå, eller skyggefull, kjøres eller bæres gresset frem til en tørrere og solrik plass. - Her er ikke brukt å trekke gresset eller høiet. - Børsvolken har vært mest brukt ved bering av høi. Den ble laget av 3 a 4 meter lange bjørkesloer. Den tynneste enden ble skrapet ren for bark et stykke innover og vridd somen spenning. Den lagdes dobbelt så det ble en løkke og gjennom denne trakk de en spenning som kneptes sammen. Nu kunde den tykkeste enden tredes herigjennem under beringen. Børsvolken og særlig spenningen og den ~~dek~~

2

tynneste enden ble lagt i bløt før bruken, ellers ble den for tørr og sprø. I den senere tid er børsvolken en saga blott, nu brukes reip med reiphelle i. Børen lages på den måten at en med en håndrive kjemmer høiet sammen og legger det i børen. Det blir det samme enten en bruker børsvolk eller reip, men reipet er gjerne dobbelt så børen blir ikke så lett skjev når en legger reipet noe fra hverandre. Børen bæres over skulderen. En hjelpesmann står bak børen og letter den opp på ryggen.

Barna var med i høionna før i tia som nå. De både raket og vendte (kådde) høiet.

Snorsekk kjennes ikke. Lauparstreng har ikke vært brukt her i bygda. Trillebår har neppe vært brukt til transport av høi, men hvor terrenget er flatt og en har hatt ett par håndkjerrehjul med aksling har det vært laget en primitiv høislede til å legge børa på, eller også har denne høisleden hatt lave grinder som høiet er lesset oppi. Sleden har vært gjort av et par rajer som er lagt over akslingen og festet til denne med taug eller jerntråd. På tvers er det så lagt bunn av hon eller vrakbord, Det hele lages som en kjerre(Bikkvogn). Settes grinner på må der settes på karm foran og bak. Bunnan legges så langt framover rajene at det blir igjen plass til den som skal dra lasset idet han tar tak i fremste endene av rajene.

3. Fra utslåttene kjøres høiet alltid hjem på vinterføre.

4. Nu brukes 4 hjulet høivogn som kalles høisla'. Forhjulene mindre end bakhjulene, ca. 35 og 70 cm. høie. Vognens lengde ca. 2.5 meter, grinner og karmen ca. 80 cm. Bredde nederst ca. 1 m. øverst 1.5 m.

For 50 år siden var det bare 2 hjul på høisleden. Foran var et drag med treskonning. Eldre enda er meisla'n.

3

Det var en vanlig slede som var "skodd" med trestenger og påsatt grinder. Ofte var "Fløget" på sleden (meiene foran) så lange at de dannet en karm. Disse meiene var laget av gran som var brutt opp av jorden med en kraftig rot på. Også "raften" på sleden kunde være av samme ^{slags} materialer så det ble karm både foran og bak. Grindene var da festet til karmene med viur. Var det ikke karm på sleden ble det brukt fire passende lange og noe grove kjepper med hull tvers igjennem i begge ender som korslagt holdt grindene idet de ble festet til raften med spenninger og likeledes til grindene. Meisla'n gikk som rimelig var svært tungt på den tørre jord under høiingen.

Det fandtes ~~også~~ for en 70 år siden høriver som gikk på meier istedenfor hjul, men noen beskrivelse av disse kan ikke gis.

Til høikjøring vinterstid har vært brukt bare tømmer-slede uten grinder, i mange tilfeller. Under lessingen ble det satt opp ett par staurer foran og bak sleden. Høiet ble kjemmet godt sammen med håndrive og lagt på sleden i passende bredde. Kjemme på kjemme ble lagt på og tråkket godt sammen. En kunde få på opptil 3 skip-pund på et sligt lass. Høilasset ble gjølet på den måten at det ble satt ett bånd, tångbønn, foran på sleden under raftene og så langt at en fikk beinnstånga som lå oppe på lasset på langs av dette inn i tångbønne. Dette måtte på den andre sida være så kort at en fikk presset lasset isammen med stanga når en satte på bakgjølinga, ett reip som en tok over beinnstånga og trakk den ned så langt råd var. Når dette var festet la en slobusker av bjørk over lasset idet en stakk endene på disse inn under tångbønnet. ~~Når~~ Nu ble det lagt rundt lasset

4

et reip, mittgjølninga, som holdt slobuskene på plass og ellers holdt lasset godt sammen. Ett slikt lass gled lett forbi granstammer og annet i de ofte trange skogsveger.

Overtroiske folk mente at en aldri skulde slikke helt rent noensteds, en skulde ha igjen ældre (tykk l). Samme regel ble nok også brukt når det gjalt høiet.

Reiphella til gjølingstaug eller reip som det her kaltes, ble gjort sterkere ~~xxx~~ enn til taug som det skulde bæres i.

Ett vinterlass ble regnet til det dobbelte av et sommerlass. Det er blitt brukt bare en hest for høisla'n.

Fellesslått var det ikke, men det hendte ofte at husmenn og småbrukere lotthøstet utslåtter. Hver av partene fikk da gjerne sin halvpart av høiet. De delte på den måten at de fikk hver sitt lass så langt det rakk. Hjemkjøringen foregikk så tidlig på vinteren som mulig mens sneen var liten. Var det flere utslåtter ved siden av hverandre eller etter samme veg kjørtes fra alle samtidig etter ~~samtale~~ avtale. Tiden bestemte seg igrunnen selv da det gjaldt å nytte det første brukbare snøføre.

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING
adr. NORSK FOLKEMUSEUM
BYGDØY

262